

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Ons kenmerk
3578

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
T.a.v. mevrouw mr. M. Commelin, Directeur-generaal

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 8 april 2026

Onderwerp Aanbiednota bij onderzoek 'Moderne praktijkstructuren voor advocaten. In het belang van een goede rechtsbedeling'

De Erasmus School of Law en Pro Facto onderzochten in opdracht van het WODC of er een maatschappelijke behoefte bestaat aan nieuwe praktijkstructuren in de advocatuur, in het licht van de wens om de toegang tot het recht te bevorderen. Ook behandelen ze de vraag hoe de toelating van nieuwe praktijkstructuren op de markt zou moeten worden gereguleerd.

Om de toegang tot het recht te waarborgen, is het belangrijk dat voor rechtzoekenden betaalbare juridische ondersteuning beschikbaar is wanneer zij met een juridisch probleem te maken hebben. Veel rechtzoekenden ervaren echter financiële drempels bij het zoeken naar rechtshulp. Uit eerder WODC-onderzoek, uitgevoerd door de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR),¹ naar de situatie in andere Europese landen, kwam naar voren dat verruiming van de regelgeving kansen biedt voor innovatieve praktijkstructuren die de belangen van consumenten bevorderen, waaronder de betaalbaarheid en toegankelijkheid van juridische dienstverlening. Na voltooiing van dit onderzoek was er behoefte aan een vervolgonderzoek, waarbij de Nederlandse situatie centraal staat. Het voorliggende onderzoek beantwoordt aan deze behoefte.

In deze nota beschrijft het WODC enkele hoofdpunten uit het onderzoek. Voor de volledige samenvatting verwijzen we naar het bijgevoegde rapport.

Belangrijkste uitkomsten

Bevindingen huidige situatie

In de huidige situatie bestaan beperkingen aan de manier waarop advocaten hun praktijk kunnen inrichten. Deze beperkingen komen voort uit de Verordening op de advocatuur (Voda), vastgesteld door het college van afgevaardigden van de

¹ Stokkermans, C. & A. de Roo (2023) Alternatieve bedrijfsstructuren voor advocaten: Over de advocatuur als maatschappelijke onderneming. In opdracht van het WODC: <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3306/3177-alternatieve-bedrijfsstructuren-voor-advocaten-samenvatting.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA). In de Voda zijn vier praktijkstructuren toegelaten:

- de advocaat als zelfstandige;
- de advocaat in een maatschap met andere advocaten;
- advocaten in dienst van rechtsbijstandverzekeraars en schaderegelingkantoren; en
- advocaten in dienst van ideële organisaties.

De onderzoekers stellen vast dat momenteel de helft van de advocaten werkzaam is als zelfstandige of in een klein kantoor met twee tot acht advocaten. De andere helft wordt gevormd door advocaten die werkzaam zijn in middelgrote kantoren (met negen tot 32 advocaten) en grote kantoren (met meer dan 33 advocaten). Middelgrote en grote kantoren bedienen met name de zakelijke markt. Advocaten die optreden voor particuliere rechtzoekenden zijn dus voornamelijk werkzaam als zelfstandige of in een klein kantoor.

Analyse nieuwe bedrijfsstructuren

Op de markt voor juridische dienstverlening zijn er enkele organisatievormen in de advocatuur in opkomst. De onderzoekers analyseren of deze nieuwe organisatievormen een bijdrage kunnen leveren aan betaalbare en toegankelijke dienstverlening en dus de toegang tot het recht bevorderen. Ze concluderen dat de volgende nieuwe praktijkstructuren een positieve bijdrage leveren aan een goede rechtsbedeling:

- Rechtsbijstandverzekeraars die voor niet-verzekerden optreden
Rechtsbijstandverzekeraars en schaderegelingkantoren mogen advocaten in dienst hebben. Die in-huis advocaten kunnen dan voor verzekerde klanten optreden. Sinds 1 januari 2021 is er een tijdelijke experimenteerbepaling van kracht. Onder dit experiment mogen in-huis advocaten van een rechtsbijstandverzekeraar of schaderegelingkantoor ook voor niet-verzekerden optreden. Deze tijdelijke regeling heeft een nieuwe bedrijfsstructuur opgeleverd: BrandMR en VvAA (twee schaderegelingkantoren) hebben een modaliteit ontwikkeld om niet-verzekerde klanten vaste tarieven eenmalig van rechtshulp te voorzien. De onderzoekers stellen vast dat deze nieuwe organisatievorm de toegang tot het recht vergroot, doordat ook mensen zonder rechtsbijstandverzekering voor een juridisch probleem eenmalig toegang krijgen tot rechtsbijstand.
- Stichtingen voor sociale rechtshulp
Binnen de sociale advocatuur, waar de meeste advocaten als zelfstandige werken, zijn sinds kort twee stichtingen actief die met externe financiering een grotere organisatie hebben opgericht waarbij advocaten in loondienst werken. Gelet op de grote tekorten binnen de sociale advocatuur, stellen de onderzoekers vast dat deze nieuwe organisatievorm de beschikbaarheid van advocaten binnen de sociale advocatuur kan bevorderen door het mogelijk te maken om in loondienst te werken. Ook deze vernieuwing draagt dus bij aan verbetering van de toegang tot het recht.
- Franchiseorganisaties en coöperatieve modellen:
Franchiseorganisaties en coöperatieve modellen komen in de Nederlandse advocatuur nog maar in beperkte mate voor. De onderzoekers analyseren enkele voorbeelden van netwerkorganisaties tussen zelfstandige advocaten of advocatenkantoren, opererend onder een franchiseformule met een gezamenlijke merknaam, backoffice en kwaliteitseisen. Op basis van de analyse kan worden geconcludeerd dat deze organisatievormen in de advocatuur bijdragen

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Ons kenmerk
3578

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

aan een goede rechtsbedeling, maar dat er onduidelijkheid is over wat wel en niet kan binnen de huidige regelgeving.

Beoordelingskader nieuwe bedrijfsstructuren

De huidige regelgeving beperkt de manier waarop binnen de advocatuur een praktijk kan worden ingericht. Om te zorgen dat rechtszoekenden toegang hebben tot betaalbare en kwalitatief goede rechtshulp, is echter vernieuwing nodig binnen de sector. Om die vernieuwing mogelijk te maken, moet het volgens de onderzoekers mogelijk worden om nieuwe bedrijfsstructuren op de markt te introduceren, wanneer verwacht kan worden dat deze de toegang tot het recht bevorderen. De onderzoekers ontwikkelden daarom een beoordelingskader dat in de toekomst kan worden gebruikt voor het beslissen over de toelating van nieuwe bedrijfsstructuren binnen de advocatuur. Het beoordelingskader bevat vier stappen:

- **Stap 1: bijdrage aan een goede rechtsbedeling**
Hierbij wordt beoordeeld welke bijdrage een bepaald type praktijkstructuur levert aan het 'belang van een goede rechtsbedeling' waaronder de toegang tot het recht.
- **Stap 2: effectieve en niet-excessieve waarborgen**
Hierbij wordt gekeken naar de risico's die de praktijkstructuur met zich mee kan brengen en welke waarborgen kunnen worden ontworpen om deze risico's in te dammen.
- **Stap 3: toetsing aan het gelijkheidsbeginsel**
De vraag hierbij is of voldoende beargumenteerd kan worden dat een bepaalde regel wel voor de ene praktijkstructuur wordt voorgeschreven, en niet voor een (min of meer vergelijkbare) andere.
- **Stap 4: check op het totaalbeeld en conclusie**
In deze laatste stap worden de uitkomsten van de voorgaande stappen nog eens in samenhang gezien en volgt het eindoordeel.

Mogelijke benutting uitkomsten onderzoek

De onderzoekers vertalen hun onderzoeksbevindingen in een concreet actieplan voor vernieuwing van bedrijfsstructuren binnen de advocatuur, bestaande uit drie fases.

Fase 1 betreft besluitvorming ten aanzien van de toelating van enkele vernieuwende praktijkstructuren, waaronder het lopende experiment waaraan de schade-regelingskantoren BrandMR en VvAA deelnemen. De onderzoekers bevelen de NOvA aan om de tijdelijke verruiming van de regels ten aanzien van schaderegelingskantoren om te zetten in een definitieve regeling.

In fase 2 komen enkele andere aspecten van organisatievernieuwing aan de orde die in de toekomst mogelijk aanpassing van de regelgeving vereisen. Het gaat hier om de mogelijkheden voor uitbreiding van de mogelijkheden voor interdisciplinaire samenwerking (IDS) en externe kapitaaldeelnames. Voor aanpassing van de regelgeving die hierop ziet, zien de onderzoekers op dit moment minder urgentie. Deze kwesties die zijn bovendien complexer en vergen meer reflectie.

Fase 3 van het actieplan waar het onderzoeksrapport toe aanbeveelt, betreft een herijking van de reguleringsbevoegdheid. Die ligt op dit moment bij het college van afgevaardigden van de NOvA. De onderzoekers stellen echter voor om de bevoegdheid tot regulering van praktijkstructuren bij een van de NOvA onafhankelijke instantie te beleggen. Deze regulerende instantie dient te beschikken over

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Ons kenmerk
3578

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

voldoende deskundigheid en capaciteit voor evaluaties, en voor eigen onderzoeken naar praktijkbehoeften en mogelijkheden voor maatschappelijk gewenste innovaties.

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Ons kenmerk
3578

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Belang voor de maatschappij

Het onderzoek heeft bruikbare kennis opgeleverd over de behoefte aan vernieuwing binnen de advocatuur in Nederland en de wijze waarop dergelijke vernieuwing kan leiden tot een betere rechtsbedeling. Daarnaast heeft het onderzoek een toetsingskader opgeleverd dat behulpzaam kan zijn bij besluitvorming over de toetreding van nieuwe bedrijfsstructuren tot de markt. Tot slot geven de onderzoekers concrete handvaten voor het verder bevorderen van vernieuwingen die de toegang tot het recht kunnen bevorderen. Bij elkaar genomen kunnen de bevindingen bijdragen aan beleid ter bevordering van de toegang tot het recht.

Methoden

Het rapport presenteert robuuste conclusies over de manier waarop vernieuwende bedrijfsstructuren binnen de Nederlandse advocatuur kunnen bijdragen aan een goede rechtsbedeling. De conclusies zijn gebaseerd op uitgebreid literatuuronderzoek, een analyse van de registratiegegevens van de NOvA en het Kenniscentrum van de Raad voor Rechtsbijstand, 21 interviews en twee focusgroepen. Respondenten in de interviews en focusgroepen waren onder anderen vertegenwoordigers van de advocatuur (waaronder vertegenwoordigers van de NOvA en bestuurders van enkele specialisatieverenigingen), rechtsbijstandverzekeraars en schade-regelingskantoren, de Raad voor Rechtsbijstand, organisaties die sociaaljuridische rechtshulp aanbieden, vertegenwoordigers van andere beroepsgroepen en personen die betrokken zijn bij innovatieve praktijkstructuren.

Openbaarmaking

Het WODC publiceert de onderzoeksrapporten uiterlijk zes weken nadat zij door de directeur WODC zijn geaccepteerd. Zoals al is aangegeven aan Directie Rechtsbestel zal het WODC het rapport in dit geval op 22 april 2026 openbaar maken. Indien later blijkt dat een ander moment van openbaarmaking vanwege zwaarwegende overwegingen opportuun blijkt, dan kan daartoe een gemotiveerd verzoek bij het WODC worden ingediend.

Onderzoekers en begeleidingscommissie

Het onderzoek is uitgevoerd door Prof. dr. Chr.M. (Christiaan) Stokkermans (Erasmus School of Law), Prof. dr. X.E. (Xandra) Kramer (Erasmus School of Law), Prof. dr. H.B. (Heinrich) Winter (Pro Facto), Mr. E.A. (Ernst) van Bergen (Pro Facto) en Mr. E. (Erwin) Krol (Pro Facto).

Voor het onderzoek is een begeleidingscommissie gevormd. Deze bestond uit:

- Prof. em. dr. mr. E. (Bert) Niemeijer (Vrije Universiteit Amsterdam, voorzitter),
- Mr. D.J.B. (Diana) de Wolff (voorheen Universiteit van Amsterdam, lid)
- Mr. dr. Q. (Quirine) Eijkman (Hogeschool Utrecht, lid)
- Mr. A.M. (Alwin) Farahani (Ministerie van Justitie en Veiligheid/DRB, lid)
- Dr. S. (Saskia) Baas (WODC, lid)

Bestaat er behoefte aan verdere toelichting op het rapport, de conclusies of de mogelijkheden voor de benutting, dan kan contact worden opgenomen met de projectbegeleider/onderzoeker van het WODC van dit onderzoek. Te bereiken via worden informatiedesk@wodc.nl.

Met vriendelijke groet,
Prof. dr. I. Giesen
Directeur WODC

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Ons kenmerk

3578

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.